

Мирослав Ковалів

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, професор,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права.
mkovaliv@ukr.net

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРОФІЛАКТИКИ У СФЕРІ БОРТЬБИ З АДМІНІСТРАТИВНИМИ ПРОСТУПКАМИ

© Ковалів М., 2017

Увагу зосереджено на діяльності органів виконавчої влади, громадськості у сфері профілактики адміністративних проступків. Розглядається профілактика адміністративних проступків як соціально спрямована діяльність держави, посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян.

Ключові слова: громадськість; профілактика; адміністративні проступки; взаємодія; правоохоронні органи.

Мирослав Ковалів

РОЛЬ И МЕСТО ПРОФИЛАКТИКИ В СФЕРЕ БОРЬБЫ С АДМИНИСТРАТИВНЫМИ ПРОСТУПКАМИ

Внимание сосредоточено на деятельности органов исполнительной власти, общественности в сфере профилактики административных проступков. Рассматривается профилактика административных проступков как социально направленная деятельность государства, должностных лиц, общественных организаций и отдельных граждан.

Ключевые слова: общественность; профилактика; административные проступки; взаимодействие; правоохранительные органы.

Miroslav Kovaliv

Educational and Research Institute of Law and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Administrative and Information Law
Ph. D., Associate Professor

ROLE AND PLACE OF PREVENTION IN COMBATING ADMINISTRATIVE OFFENSES

The article deals with the activities of the executive bodies and the public in the field of the prevention of administrative offenses. The measures for the prevention of administrative offenses are considered as socially directed activities of the State, officials, public organizations and individual citizens.

Key words: community; preventive measures; administrative offenses; interaction; law enforcement agencies.

Постановка проблеми. У сучасний період розвитку незалежної, правової та соціальної держави в Україні постала проблема профілактики адміністративних проступків. Ця проблема не тільки цікавить керівників держави, а й обговорюється у наукових колах вчених, філософів, практичних працівників правоохоронних органів, на яких покладається основна робота в цьому напрямі. Сучасний етап розвитку України характеризується послідовним розгортанням демократизму та забезпечує зростання активності населення у вирішенні соціальних завдань держави та знаходить відображення у діяльності держави, спрямованій на боротьбу з адміністративними проступками та іншими правопорушеннями. Саме демократія дає змогу перевести питання боротьби з адміністративними проступками та злочинами на рівень соціальних завдань, які вирішуються єдиними зусиллями держави, її інститутами, громадськими організаціями, колективами та окремими громадянами. Головним напрямом у діяльності держави у боротьбі з адміністративними проступками була, є і буде профілактика адміністративних проступків.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичною основою вивчення загальних питань профілактики у сфері боротьби з адміністративними проступками стали публікації провідних науковців: В. Б. Авер'янова, Н. П. Бортник, І. П. Голосніченка, Є. В. Додіна, С. С. Єсімова, М. В. Коваліва, А. Т. Комзюка, О. І. Остапенка, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, В. І. Олефіра, В. М. Плішкіна, Ю. С. Шемшученка, Х. П. Ярмачі та інших вчених.

Метою цієї статті є дослідження загальних питань профілактики у сфері боротьби з адміністративними проступками.

Виклад основного матеріалу. Якщо дотримуватися положення Конституції України про те, що Україна є правовою та соціальною державою, а людина, її безпека, життя, здоров'я – найвищою соціальною цінністю, то треба зупинитися на терміні “профілактика адміністративних проступків” та дати його визначення: профілактика адміністративних проступків – це соціально спрямована діяльність держави, її органів та їхніх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян щодо виявлення причин та умов вчинення адміністративних проступків, ліквідації факторів, які сприяють формуванню антисуспільної установки особи, ліквідації адміністративної деліктності як соціального явища, та забезпечення, під час здійснення такої діяльності, прав та свобод громадян.

Це визначення виражає соціальну спрямованість цієї діяльності, профілактика – це найгуманніший засіб боротьби із адміністративними проступками, засіб, який передбачає не покарання, а виховання, застереження членів суспільства від вчинення адміністративних проступків та інших правопорушень.

Профілактика правопорушень – складне суспільне явище. По-перше, профілактика правопорушень – багаторівнева система заходів, що проводять державні, недержавні органи та установи, громадські формування та окремі громадяни для мінімізації дії або нейтралізації причин, що породжують правопорушення або сприяють їх вчиненню. По-друге, профілактика правопорушень – це особливий вид соціального управління, що має за мету зниження інтенсивності процесів детермінації правопорушень, нейтралізацію дії її причин та умов для обмеження правопорушень до соціально прийнятного рівня. По-третє, профілактика правопорушень – це різноманітна за формами діяльність, яка спрямована на пошук шляхів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на правопорушення. По-четверте, профілактика правопорушень – це вплив держави, суспільства та їхніх інститутів на негативні аспекти соціального буття з метою усунення, послаблення та нейтралізації причин вчинення протиправних дій та умов, що сприяли їм. По-п'яте, профілактика правопорушень – це інтегрована, багаторівнева взаємодія та взаємозалежність елементів системи, яка створена для виконання функцій боротьби із протиправними вчинками.

Як і будь-яка діяльність, профілактика адміністративних проступків має певні цілі. Такими цілями є:

– обмеження дії негативних соціальних явищ та процесів, які не входять у сферу адміністративної деліктності, але взаємопов'язані з нею;

– усунення або взагалі нейтралізація причин адміністративних проступків та умов, що їм сприяють;

– вплив на особу, яка за своїми морально-психологічними якостями здатна вчинити адміністративний проступок чи продовжувати протиправну діяльність.

Відповідно до цих положень профілактична діяльність повинна ґрунтуватися на таких принципах:

– законності – дотримання вимог Конституції України та законів України усіма, без винятку суб'єктами профілактики, здійснення тільки тих заходів, які передбачені цими законами;

– гуманізму – всебічний захист прав та свобод громадян під час профілактичної діяльності;

– гласності – систематичного висвітлення у статистиці та засобах масової інформації відомостей про профілактику адміністративних проступків;

– демократизму (спільності) – участі у профілактиці адміністративних проступків не тільки спеціалізованих суб'єктів, але й усіх інших державних органів, організацій, місцевого самоврядування, підприємств, установ, об'єднань громадян та окремих громадян;

– взаємодії та координації зусиль суб'єктів профілактики адміністративних проступків;

– громадського засудження протиправної поведінки.

Говорячи про профілактику адміністративних проступків як систему певних заходів, можемо виділити певні функції цієї діяльності:

1. Ідеологічна функція. В умовах постійного розвитку та вдосконалення методів та форм профілактичної діяльності сама її теорія забезпечує, передусім, загальну ідейну спрямованість такої діяльності. Ця функція є науково-теоретичною основою профілактики адміністративних проступків, визначає загальну орієнтацію профілактичних заходів, ідеологічного обґрунтування цих заходів, методів та принципів щодо їх реалізації.

2. Прогностична функція. Ця функція спрямована на вибір найоптимальніших способів удосконалення системи профілактики адміністративних проступків. Вона полягає у передбаченні змін соціального механізму профілактичної діяльності, перспектив її подальшого розвитку, прогнозуванні та оцінці стану адміністративної деліктності в Україні.

3. Операційна функція. Вона виражає безпосередній зв'язок між теорією профілактики та практичною діяльністю з профілактики адміністративних проступків. Сутність цієї функції у тому, що теорія профілактики виступає науковою базою для прийняття конкретних рішень щодо цілей, засобів, методів профілактичної діяльності.

Профілактика адміністративних проступків як певна діяльність здійснюється певними методами. Серед методів профілактики адміністративних проступків можна виділити:

1. Економічні. Це удосконалення системи економічного аналізу та звітності, використання системи товарно-грошових відносин для профілактики адміністративних проступків.

2. Соціально-політичні. Посилення боротьби з негативним впливом деліктогенних факторів, підвищення суспільно-політичної активності громадян, посилення та розвиток профілактичної функції колективів та інших соціальних груп.

3. Соціально-психологічні. Подолання елементів антисуспільної психології, створення морально-психологічної нетерпимості до правопорушників (принцип громадського осудження протиправної поведінки).

4. Культурно-виховні. Підвищення рівня моральної та правової культури громадян, формування в них поваги до соціальних, правових та інших норм, поваги до закону.

5. Адміністративно-правові [1, с. 415].

На цих методах зупинимося детальніше.

Адміністративно-правовими методами є способи та прийоми безпосереднього і цілеспрямованого впливу виконавчих органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах та у відповідній формі на підпорядковані їм органи та громадян [2, с. 118].

Пріоритет прав людини, використання педагогічних методів, виховання у кожного громадянина почуття громадського обов'язку дотримуватися певних норм поведінки зумовлюють

пріоритет переконання та найвідповідніші до терміна “профілактика” адміністративних проступків. Конкретно про сутність цих методів йдеться далі у роботі. У профілактиці адміністративних проступків як соціально спрямованій діяльності треба виділити суб’єктів цієї діяльності, тобто тих, хто працює у цій сфері:

- а) місцеві органи влади та їхні виконавчі структури, на які покладається відповідальність за стан правопорядку на підвідомчій території;
- б) органи внутрішніх справ, суду, юстиції, прокуратури, служби безпеки;
- в) громадські об’єднання, спеціально створені для такої діяльності;
- г) інші органи державного управління, підприємства, організації, установи, громадські формування, які займаються профілактичною діяльністю, поряд зі своєю основною функцією;
- д) окремі громадяни, які можуть входити до вищезазначених установ (працівники правоохоронних органів).

Коротко розглянемо повноваження цих суб’єктів профілактики.

Місцеві органи влади та управління на своїй території:

- здійснюють керування усіма суб’єктами профілактики, розробляють програми соціально-економічного розвитку регіону;
- формують та створюють фонди, які забезпечують функціонування усіх суб’єктів профілактики;
- забезпечують профілактичну пропаганду в різних засобах масової інформації [3, с. 342].

Органи внутрішніх справ:

- постійно аналізують оперативну обстановку, вносять пропозиції у плани соціально-економічного розвитку та програмної боротьби зі злочинами та адміністративними проступками;
- виявляють, реєструють та здійснюють профілактичні заходи впливу щодо осіб, які вчинили адміністративні проступки;
- вносять пропозиції до державних органів, підприємств, установ про усунення причин та умов, які сприяють вчиненню адміністративних проступків;
- інформують громадськість та зацікавлених осіб про стан профілактичної роботи у сфері боротьби з адміністративними проступками.

Органи прокуратури:

- здійснюють нагляд за законністю та профілактичною діяльністю усіх державних органів, громадських організацій та громадян.

Суди:

- відповідно до законодавства про судоустрій приймають рішення про необхідність застосування заходів щодо усунення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних проступків.

Органи юстиції:

- ведуть роз’яснення та пропаганду законодавства, що регламентує профілактичну діяльність, виконують інші функції профілактичного спрямування.

На основі вищевикладеного виділимо такі специфічні ознаки суб’єкта профілактичної діяльності.

Такими суб’єктами є орган, організація або особа, які:

- а) цілеспрямовано, або опосередковано здійснюють профілактику адміністративних проступків як функцію;
- б) зв’язані з іншими елементами системи “по горизонталі” (взаємодія) та “по вертикалі” (підлеглість);
- в) можуть вибрати лінію поведінки, яка зумовлена конкретним станом об’єкта впливу та межами, заданими системою профілактики.

Звідси зрозуміло, що усіх суб’єктів профілактики адміністративних проступків можна поділити на дві групи:

- неспеціалізовані суб’єкти (профілактика адміністративних проступків не є їхньою основною функцією);

– спеціалізовані суб'єкти (профілактика адміністративних проступків є однією з їхніх основних функцій).

До об'єктів профілактики зарахуємо:

- адміністративну деліктність та її види;
- причини та умови, які сприяють їй;
- осіб, які вчинили адміністративні проступки.

Профілактика адміністративних проступків як певна дія утворює систему. Системна характеристика профілактики адміністративних проступків містить дослідження цієї діяльності як особливої частини соціального регулювання процесів, які пов'язані із завданнями блокування та усунення причин та умов адміністративної деліктності [4, с. 82]. Ця системна характеристика профілактики передбачає також комплексність, взаємодію усіх засобів профілактики, їхню координованість, яка досягається плануванням профілактичної діяльності, а також розробленням організаційних заходів з координації профілактичної діяльності.

Якщо звернути увагу на зміст профілактичної діяльності, то виділимо такі види профілактики адміністративних проступків:

- 1) загальносоціальні;
- 2) спеціальні.

Функція загальносоціальної профілактики послідовно здійснюється щодо всіх процесів розвитку та загального вдосконалення нашого суспільства. Загальносоціальна профілактика адміністративних проступків охоплює найбільші, найефективніші та найтриваліші види соціальної діяльності, найвагоміші соціальні заходи та спрямована на досягнення цілей, які ставить перед собою сучасна Україна. Такі заходи не ставлять перед собою спеціальну мету – боротьбу з адміністративними проступками, однак вони є платформою для спеціальної профілактики, становлять важливий деліктологічний аспект та спрямовані на вирішення завдань, які ставить перед собою держава на сучасному етапі розвитку.

До загальносоціальних заходів належать практично усі соціально-економічні перетворення нашого суспільства на сучасному етапі. Це, насамперед, створення робочих місць, втілення у виробництво нових прогресивних технологій. Окрім цього, важливу роль відіграє реальне закріплення та реалізація прав та свобод людини та громадянина, забезпечення правового захисту особи, утвердження принципів соціальної справедливості.

Спеціальна профілактика містить заходи, які спрямовані суто на усунення або нейтралізацію деліктогенних факторів, виправлення осіб, які вже вчинили адміністративні проступки або можуть їх скоїти. Спеціальні заходи профілактики адміністративних проступків здійснюють державні органи, громадські організації та окремі громадяни. Ці заходи відрізняються від загальносоціальних своєю спрямованістю на боротьбу з адміністративними проступками, а загальносоціальні заходи здійснюються незалежно від деліктогенних факторів.

Висновки. Системний підхід до вирішення проблеми профілактики адміністративних проступків потребує дослідження механізму взаємодії різних ланок профілактичної діяльності, які диференційовані за рівнем, функціями, властивостями. Разом з тим, успішна діяльність у сфері профілактики проступків передбачає належне вирішення проблем нормативно-правового, матеріального, організаційного, інформаційно-аналітичного, науково-методичного та пропагандистського забезпечення. Поступово приходить розуміння того, що проступок – це дуже складний соціальний феномен, а профілактика проступків являє собою систему, яка услід за злочинністю ускладнюється і змінюється. Але як би система не змінювалася, її основні елементи зберігаються.

1. Середа В. В. *Адміністративна діяльність ОВС. Загальна частина: навч. посіб.* / В. В. Середа, М. В. Ковалів, М. П. Гурковський, Ю. С. Назар та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – 512 с.
2. Єсімов С. С. *Удосконалення адміністративно-правового регулювання інформаційної діяльності органів внутрішніх справ* / С. С. Єсімов. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх

справ, 2013. – № 4. – С. 114–122. 3. Остапенко О. І. Адміністративне право: навч. посіб. / О. І. Остапенко, З. Р. Кісіль, М. В. Ковалів, Р.-В. В. Кісіль. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. – 536 с. 4. Єсімов С. С. Організаційно-правові засади діяльності дільничного інспектора міліції: навч.-метод. посіб. / С. С. Єсімов, М. В. Ковалів, О. І. Остапенко, Н. П. Тиндик. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 360 с.

REFERENCES

1. Sereda V. V., Kuznetsov N. V., Hurkovskyy M. P., Nazar Y. S. (2015), *Administrative activities the Internal Affairs [Administratyvna diyal'nist' OVS] LvDUVS, Lviv, 512 p. (ukr.)* 2. Yesimov S. S. (2013), *Udoskonalennya administratyvno-pravovoho rehulyuvannya informatsiynoi diyal'nosti orhaniv vnutrishnikh sprav [Improving the administrative and legal regulation of information activity of internal affairs Science], Bulletin of Lviv state. Univ ext. cases. Law series, Vol. 4, pp. 114–122 (ukr.)* 3. Ostapenko O. I., Kisil Z. R., Kuznetsov N. V., Kisil V. V.-P. (2008), *Administratyvne pravo [Administrative law], All-Ukrainian Association of Publishers “Legal Unity”, Kyiv, 536 p. (ukr.)* 4. Yesimov S. S., Kuznetsov N. V., Ostapenko A. I., Tyndyk N. P. (2008), *Orhanizatsiyno-pravovi zasady diyal'nosti dil'nychnoho inspektora militsiyi: navch.-metod. posibnyk. [The organizational principles of local policeman], Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, 360 p. (ukr.)*

Дата надходження: 25.03.2017 р.